

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Τα είδη του χρόνου

- Βιωμένος χρόνος/χρόνος εμπειρίας: βιολογικός, ψυχολογικός, κοινωνικός κτλ.
- Θεσμοθετημένος χρόνος: ημερολογιακός, αστρονομικός (διαδοχή μέρας-νύχτας)
- Ιστορικός χρόνος

Σύγχρονες αντιλήψεις για το χρόνο

- «Η ιστορία αποτελεί διανοητική κατασκευή. Το παρελθόν είναι παρελθόν... Δεν έχει πλέον πραγματική υπόσταση. Δεν υπάρχουν παρά ίχνη του. Και όποια κι αν είναι η αυθεντικότητα των υπολειμμάτων αυτών και η μεθοδολογική αυστηρότητα της εργασίας του ιστορικού, η ιστορία είναι φόρου υποτελής στο παρόν. Δεν εκφράζει παρά τη σχέση παρόντος-παρελθόντος, μια σχέση φαντασιακή. Οι σύγχρονοι ιστορικοί είναι απόλυτα εξοικειωμένοι με την ιδέα αυτή. Όμως για τα παιδιά, για τους εφήβους, για το μεγάλο κοινό, η ιδέα αυτή παραμένει βαθιά ανατρεπτική. Αρέσκονται να πιστεύουν στον Άγιο Βασίλη. Αρέσκονται να πιστεύουν ότι η ιστορία τους προσφέρει την αναβίωση του παρελθόντος, όπως ακριβώς εκείνο έχει βιωθεί. Η ιστορική εκπαίδευση μπορεί να αποτρέψει μια τέτοια αυταπάτη» [Andre Segal]
- «Ο χρόνος δεν υπάρχει αφ' εαυτού. Αποτελεί προϊόν δικής μας κατασκευής. Και κατασκευάζουμε το χρόνο για να κατανοήσουμε τις καταστάσεις, συνδέοντάς τις με χρονικές σχέσεις» [H. Moniot]
- «Η ιστορία καυχάται ότι εισδύει στους βιωμένους χρόνους των άλλων. Μαθαίνει την αντίληψή τους για το χρόνο και γνωρίζει να την αποκωδικοποιεί στο πλαίσιο των δικών μας αξιών. Προτείνει κατασκευές του χρόνου πολύ απομακρυσμένες από την εμπειρία αλλά τις καθιστά οικείες και εσωτερικεύσιμες» » [H. Moniot]

Οι έννοιες του ιστορικού χρόνου

- Μεταβολή/αλλαγή
- Διαδοχή
- Διάρκεια
- Μακρά διάρκεια
- Αδράνεια
- Συγχρονικότητα
- Περίοδος
- Συγκυρία
- Κύκλος
- Χρονολογία

Ανάλυση των εννοιών του χρόνου

- Οι **μεταβολές** δεν είναι ούτε στιγμιαίες ούτε ολοκληρωτικές. Ανάμεσα σε μια **μεταβολή** και μια άλλη παρεμβάλλονται **αδράνεις, συνέχειες** και απουσίες μεταβολών. Οι **μεταβολές** αφορούν ορισμένες όψεις της πραγματικότητας, ενώ άλλες παραμένουν αμετάβλητες.
- Το γεγονός ότι πλευρές της πραγματικότητας εμμένουν, κάτι που παρατηρείται τόσο ανάμεσα σε δύο **μεταβολές** όσο και όταν συμβαίνουν **μεταβολές**, γεννά τη **διάρκεια**.
- Με τον όρο **διάρκεια** στην ιστοριογραφία εννοούμε την ιδιότητα των ιστορικών φαινομένων να αντέχουν για μακρά χρονικά διαστήματα χωρίς να υφίστανται σημαντικές μεταβολές.
- Το γεγονός ότι δεν αλλάζει στιγμιαία όλη η πραγματικότητα και ότι υπάρχουν **μεταβολές** που συμβαίνουν όσο παρατείνονται κάποιες **αδράνεις** ή ότι κάποιες

μεταβολές εκδηλώνονται σε μια σειρά όσο συμβαίνουν άλλες σε διαφορετικές σειρές γεννά τη **συγχρονικότητα** και την περίοδο.

- Με τον όρο **συγκυρία** εννοούμε μια **περίοδο** στην οποία μια σύγκλιση περιστάσεων, μια ταυτόχρονη εξέλιξη διαδικασιών προκαλούν γεγονότα και καταστάσεις, που δεν θα μπορούσαν να συμβούν διαφορετικά.
- Ο **κύκλος** είναι μια περίοδος στην οποία οι **μεταβολές** που ανήκουν σε μια σειρά διαδέχονται η μια την άλλη με μια τάξη που επαναλαμβάνεται.

Χρονολογικές έννοιες που πρέπει να κατανοούν και να χειρίζονται οι μαθητές

- Ώρα
- Μέρα
- Μήνας
- Έτος
- Δεκαετία
- Αιώνας
- Χιλιετία
- προ Χριστού
- μετά Χριστόν
- Εποχή
- Περίοδος
- Φάση

Η γραμματική των ιστορικών χρόνων

Αόριστος	ο Κολόμβος <u>ανακάλυψε</u> την Αμερική
Παρατατικός	Στη Νεολιθική Εποχή οι άνθρωποι <u>κατασκεύαζαν</u> τα σπίτια τους από λάσπη, καλάμια και άχυρο
Παρακείμενος	η οικονομική κρίση <u>έχει</u> ουσιαστικά <u>αρχίσει</u> από το 2001
Υπερσυντέλικος	Η πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας <u>είχε αρχίσει</u> πολύ πριν το 1453
Ιστορικός ενεστώτας	Ο Θεμιστοκλής ανεβαίνει τότε στο βήμα και <u>απευθύνει</u> έναν εμπνευσμένο λόγο στους πολίτες

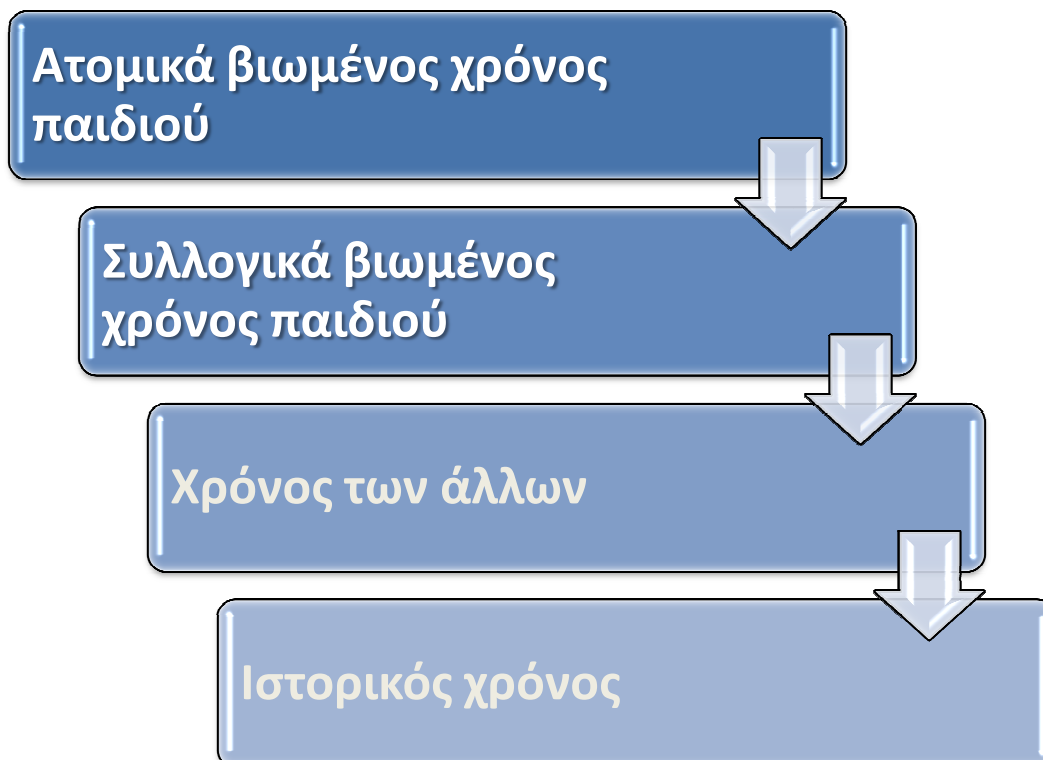
Οι τρεις χρονικές πραγματικότητες/χρονικότητες (Φερνάν Μπροντέλ):

- ❖ **Σύντομος χρόνος:** Μια μάχη, ένας πόλεμος, οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψη μιας συνθήκης είναι **ιστορικά γεγονότα** που κυλούν γρήγορα, εκτυλίσσονται κινηματογραφικά, συνδέονται με τη δράση προσωπικοτήτων και καθιστούν ορατά τα αίτια που τα προκαλούν.
- ❖ **Μέσος χρόνος (συγκυρία):** Βαθύτερο επίπεδο απ' αυτό του σύντομου χρόνου
Διαρκεί μερικά χρόνια ή δεκαετίες
Τα αίτια της μεταβολής δεν συνδέονται άμεσα με πρόσωπα ή κυβερνήσεις
Τα πρόσωπα ή οι κυβερνήσεις επιδιώκουν να επωφεληθούν από τη συγκυρία
Ο χρόνος μοιάζει να κυλά πιο αργά
Π.χ. *οικονομική ύφεση*
- ❖ **Μακρός χρόνος (δομή):** Κλίμακα του αιώνα ή των χιλιετιών
Δομές, πολιτισμοί, νοοτροπίες που μεταβάλλονται αργά ή φθείρονται από την πολυκαιρία
Π.χ. *Φεουδαρχία, αγροτοποικιοκρατική κοινωνία της τουρκοκρατίας*

Μαθητεία στον ιστορικό χρόνο

- Δεν αφορά μόνο στο μάθημα της Ιστορίας
- Πρέπει να αρχίζει από την Α' τάξη
- Τα παιδιά κατανοούν καλύτερα τον ιστορικό χρόνο όταν μεταβαίνουν σταδιακά από την άμεση προσωπική εμπειρία στο απώτερο παρελθόν. Το ιστορικό μονοπάτι πρέπει να ξεκινά από τον ατομικά βιωμένο χρόνο του παιδιού.

Στάδια χρονικής εκπαίδευσης

Χρονική εκπαίδευση & γλωσσική εκπαίδευση

- «Η γλώσσα που χρησιμοποιούμε για τις έννοιες του χρόνου έχει τις δικές της δομές: οι μαθητές πρέπει να μάθουν να προσανατολίζονται όχι μόνο μέσα από την αριθμητική των χρονολογιών, αλλά και μέσα από την γραμματική των εποχών, των περιόδων και των συμβάσεων που χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε το παρελθόν»

Chris Husbands, *Τι σημαίνει διδασκαλία της ιστορίας;* σ. 58

- Η γλώσσα είναι γεμάτη από χρόνο
- Η γλώσσα είναι το μοναδικό μέσο για να αναπαραστήσει φαινόμενα που υπερβαίνουν την εμπειρία και να βάλει τάξη στο χάος του χρόνου.
- Η χρονική οργάνωση των πληροφοριών που περιέχει ένα ιστοριογραφικό κείμενο μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο από όποιον κατέχει σε βάθος τις χρονικές έννοιες.
- Αν ο μαθητής δεν χρησιμοποιεί σωστά συνδετικά στοιχεία και ρηματικούς τύπους δεν θα μπορέσει να εκφράσει σωστά τις χρονικές σχέσεις μεταξύ των ιστορικών γεγονότων

Η σημασία της χρονολόγησης

- Το χρονολογικό σύστημα βασίζεται στις φυσικές και αστρονομικές κανονικότητες του πλανητικού μας συστήματος
- Επιτρέπει να εντάξουμε σε ενιαίο πλαίσιο διάφορες ή και ετερόκλητες ιστορίες δίνοντας την εντύπωση της συνέχειας
- Το ανθρώπινο παρελθόν καθίσταται πιο εύληπτο και ομοιογενές
- Οι χρονολογίες δεν είναι απλώς αριθμοί που πρέπει να απομνημονεύονται
- Η απάντηση στο πότε ή στο πριν από ή στο μετά από είναι βασική για την αιτιακή συσχέτιση των γεγονότων
- Π.χ. η Φιλική Εταιρεία ιδρύθηκε το **1814**, μετά από την έκρηξη της Γαλλικής Επανάστασης (**1789**) και πριν από την Ελληνική Επανάσταση (**1821**). Υπάρχουν σχέσεις αιτιότητας που συνδέουν τα τρία ιστορικά γεγονότα, οι οποίες αποτυπώνονται στη διαδοχή τους στη γραμμή του χρόνου.

Περιοδολόγηση

- Ο άνθρωπος για να κατανοήσει και να μελετήσει καλύτερα την ιστορία τέμνει και διαιρεί τον χρόνο, κατασκευάζει δηλαδή ιστορικές περιόδους
- «Περιοδολογώ σημαίνει βάζω τάξη στο χάος του χρόνου» (Ε. Αβδελά, *Ιστορία και Σχολείο*, σ. 101)
- Οι τομές αυτές δεν είναι κατ' ανάγκη αντικειμενικές.